

Hevesi Andrea

AJÁNLAT BALASSI BÁLINT *FULVIÁRÓL* CÍMŰ VERSÉNEK ELEMZÉSÉHEZ

Balassi Bálint sajátkezű versei közül az elsőt illetve az utolsót, az ötödik darabot a szakirodalom újként tartja számon. A második, a harmadik és a negyedik darab Balassi költészetére utalnak vissza, s már kész versei egy-egy versszakának át-komponálásai.¹

Azok az irodalomtörténészek, akik a versfüzért ciklusként értelmezik, a mű tartalmának lineáris voltával érvelnek: az első vers a szerelem kezdetét, a második, a harmadik és a negyedik a költő múltbeli szerelmeit választja témául. Az utolsó, a *Fulviáról* című költemény pedig összegzi a múltat, s a jelen helyzetet fogalmazza meg:

Lettovább Juliát, s letinkább Celiát ezideig szerettem,
Attól keservessen, s ettől szerelmessen vígan már búcsút vettem,
Most Fulvia éget, ki ér bennem véget, mert tüzén meggerjedtem.²

Meglátásom szerint a *Fulviáról* írott vers párhuzamba állítható Publius Ovidius Naso Tibullus halálára írott elégiájának (*Amores* III, IX.) 53-58. sorával:

Cumque tuis sua iunxerunt Nemesisque priorque
Oscula nec solos destituere rogos.
Delia descendens «felicibus» inquit «amata
Sum tibi: vixisti, dum tuus ignis eram.»
Cui Nemesis «quid» ait «tibi sunt mea damna dolori?
Me tenuit moriens deficiente manu.»³

Gaál László műfordításában:

És tieddel együtt csókolt Nemesis, – s amaz első,
Ő se hagyott egyedül téged a máglya tüzén.
Delia jött le előbb és szólt: „Szép volt a szerelmünk!
Míg tüzed én voltam, voltam az életed is!”
Erre felelt Nemesis: „Mért gyászolod azt, ki enyém volt?
Holtan is engem ölelt, míg keze elhidegült!”⁴

¹ BALASSI Bálint *Összes művei*, kiad. ECKHARDT Sándor, II, Bp., 1955, 125–127.

² *Balassi Bálint és a 16. század költői*, szerk. VARJAS Béla, Bp., 1979, I, 188.

³ Publius OVIDIUS Naso, *Szerelmek latinul és magyarul*, Bp., Akadémiai, 1961, 138–139.

⁴ *Uo.*, 139. Gaál László fordítása.

A műfordítás mellett érdemes a szó szerinti fordítást is megnézni:

...és a tieddal összekapcsolta csókjait Nemesis és az előző szerelmed, s nem hagyták magára máglyádat. Delia már távozóban így szól: „Boldogabb voltál, amikor én voltam a szeretőd, csak addig éltél (addig tartott életed), amíg én voltam a tüzed.” Neki Nemesis így válaszolt: „Miért fájlalod azt, ami az én veszteségem? Amikor haldokolt, engem ölelt (az én kezemet fogta) elernyedő kezével.”⁵

Ovidius elégiájában Tibullus halotti máglyája mellett áll két nagy szerelme, Delia és Nemesis. A két szerető dialógusából kiderül, hogy az első nagy szerelem, Delia volt az éltető tűz, amíg ez a szerelem lángolt, addig élt igazán Tibullus. Az 53. sorban a „Nemesisque priorque” kifejezés (Nemesis és az előző)⁶ látszólag Nemesis-t tünteti ki, hiszen nevén nevezi őt. Az 54-55. és különösképpen az 56. sorból viszont egyértelművé válik, hogy Tibullus életében Delia nemcsak időbeli, hanem minőségbeli elsőbbséget is jelentett. Az 55-56. sorban kiderül, hogy Delia szerelme, az iránta érzett, általa gerjesztett tűz jelentette Tibullus életét.

Balassinál ez a látszólagos ellentmondás szintén megtalálható, amikor visszatekint szerelmeire: Júliához fűződő viszonyát a „lettovább” kifejezéssel jellemzi, míg Celiát a „letinkább” szerette. A 3. sorban mégis Júlia az, akitől keserves volt az elválás, e szerelem vége volt a fájdalmasabb.

Ovidiusnál és Balassinál egyaránt megtalálható tehát a szerelmek összehasonlítása, amely látszólag nem az első szerelmet (Deliát illetve Júliát) tünteti fel a legnagyobbak, célja mégis az, hogy az első szerelem nagyságát bizonyítsa: Ovidiusnál az éltető szerelem tüzével, Balassinál a keserves elválás képével.

Balassi epigrammájában a jelen, a „most” pillanata ismét a szerelem jegyében van leírva: Fulvia égeti a szívét csakúgy, mint Tibullus testét a máglya tüze. A tűz így Ovidiusnál az éltető szerelem tüzét, magát a szeretett nőt, mely a szerelmet gerjeszti, és a halotti máglya tüzét is jelenti. Balassinál a tűz hasonló metaforaszerkezetben jelenik meg: Fulvia, vagyis maga a szeretett személy égeti a szerelem tüzével. Ebben az értelmezésben a „ki ér bennem véget” a halál előtti, utolsó szerelmet jelenti (a kifejezés ’megöl engem’ jelentését elfogadva). A tűz, a szerelem tüze elemésztí, miként a máglya tüze a halottat. Vagyis a szerelem tüze éltető erő, a máglya tüze pedig halál, pusztulás, ami akkor következik, amikor a szerelem tüze kialszik.

Ovidiusnál Delia ezt így fejezi ki:

Míg tüzed én voltam, voltam az életed is.⁷

Balassinál:

Most Fulvia éget, ki ér bennem véget, mert tüzén meggerjedtem.⁸

⁵ Nagyillés János fordítása. Érdemes megjegyezni, hogy Ovidius ezt a képet Tibullustól veszi át: Tibullus 1, 1, 57–60. és Tibullus 2, 6 (A költő az 1. elégiában Deliát, a másodikban Nemesis-t kéri, hogy majd legyen ott halotti máglyájánál.). Lásd: *Tibullus és Propertius összes költeményei*, Bp., Magyar Helikon, 1962, 11, 58.

⁶ Nagyillés János fordítása.

⁷ Gaál László fordítása.

⁸ *Balassi Bálint és a 16. század költői ...*, i. m., 188.

Véleményem szerint e két mű tartalmi párhuzama: a múltbeli szerelmek összehasonlítása és a metaforahasználat hasonlósága nem a véletlen műve, hiszen Balassi antik irodalomban való jártassága ismeretes, bizonyított.⁹

Andrea Hevesi

PISTE DE RECHERCHE POUR LE POÈME *FULVIÁRÓL* (SUR FULVIE)
DE BÁLINT BALASSI

On ne connaît pas la source du cinquième fragment des derniers poèmes autographes de Bálint Balassi. Dans mon travail, je fais observer qu'il existe un parallélisme thématique entre l'épigramme sur la mort de Tibulle d'Ovide (*Amores* III, IX.) et le poème Sur Fulvie. On peut découvrir une analogie frappante dans la comparaison des amours passés ainsi que dans l'usage de la métaphore du feu.

⁹ Lásd a kritikai kiadás Ovidius-hivatkozásait: BALASSI Bálint *Összes művei*, kiad. ECKHARDT Sándor, I. Bp., 1951; továbbá: MARÓT Károly, *Ovidius, a mindenki költője*, MTA I. OK, 1958, XII. 51–64.

